

С.Л. Капіруліна

Кредитно-модульний курс географії культури

Кам'янець-Подільський
“Аксиома”
2010

УДК 91(075.3)

ББК 26.8я721

К 79

Рецензенти:

О.М.Бурлака – вчитель вищої кваліфікаційної категорії ліцею “Наукова зміна” Дарницького району м.Києва, “учитель-методист”, Відмінник освіти України

М.В.Сорока – директор університетського коледжу Київського університету імені Бориса Грінченка, кандидат педагогічних наук, доцент, Відмінник освіти України

*Схвалено комісією з географії Науково-методичної ради
з питань освіти Міністерства освіти і науки України
(протокол №4 від 1.07.2010 р.,
лист № 1.4/18-Г-525 від 9.07.2010 р.*

Інституту інноваційних технологій і змісту освіти МОН України)

*Видання відповідає Державним санітарним правилам і нормам,
затвердженим Постановою №9 Головного державного
санітарного лікаря України від 01.03.2002 р.*

**К 79 Кредитно-модульний курс географії культури / Автор-упорядник
С.Л.Капіруліна. – Кам'янець-Подільський: Аксіома, 2010. – 316 с.**

ISBN 978-966-496-155-1

В навчальному посібнику зібрано матеріали до шкільного курсу “Географія культури”.

Посібник містить значний обсяг теоретичного матеріалу: географічного, історичного, культурологічного, соціологічного, археологічного та ін. змісту. Його матеріал поданий зрозумілою доступною мовою на достатньому науковому рівні.

Окрім теоретичного матеріалу, в посібнику вміщено очікувані результати навчання учнів, запитання для обговорення, випереджувальні завдання, матеріали для проведення завдань семінарського узагальнювально-коригуючого характеру та оцінювання навчальних досягнень учнів. В комплект до посібника для вчителя входить робочий зошит для учнів.

Для вчителів загальноосвітніх шкіл, гімназій, коледжів, учнів 10-11 класів ЗНЗ та студентів.

УДК 91(075.3)

ББК 26.8я721

ISBN 978-966-496-155-1

© Капіруліна С.Л., 2010

© “Аксіома”, видання, 2010

Передмова

Інтеграція України до світового освітнього простору, об'єктивні реалії сучасного суспільного розвитку вимагають перегляду змісту шкільної географічної освіти, в тому числі й профільної підготовки учнів до подальшого свідомого вибору життєвого шляху та якісної фахової підготовки.

Психолого-педагогічна наука і шкільна практика в нинішніх умовах реформування системи освіти розв'язує складне питання переорієнтації на гуманістичні цінності, педагогіку дитиноцентризму, культурологічне спрямування та гуманізацію географічного змісту, намагається узгодити суспільні інтереси з інтересами особистісного становлення людини та її самовизначення в суспільному та особистому житті. Тому все більш актуальним стає пошук педагогічних технологій та навчального змісту, які б забезпечили всебічний розвиток особистості, її успішну соціалізацію, інкультурацію, адекватну самоідентифікацію, сприяли б розвитку творчого потенціалу особистості учня профільного класу.

Навчальний модульний курс “Географія культури” охоплює коло питань, що пов'язані з елементами матеріальної та духовної культури країн і народів світу, дає загальну геокультурну характеристику світу та окремих його регіонів, сприяє формуванню можливості оцінити внесок вітчизняних митців, вчених, політичних та культурних діячів у світовий культурний простір; намагається довести учням старших класів те, що наші співвітчизники прагнули наповнити світову культуру найкращим змістом, додати найкращі риси до багатобарвного культурного життя народів та країн світу.

Сучасні педагогічні технології, вмілий аналіз та застосування їх на основі активізації діяльності учнів, використання ігрових, інтерактивних технологій, технологій проблемного навчання допоможуть творчому вчителю зробити кожен урок курсу неповторним, цікавим і корисним, чого ми, автори, щиро бажаємо кожному, хто зацікавиться цим посібником.

Мета модульного курсу – формування загальнокультурних компетенцій для здійснення подальшого особистого розвитку учнів профільних класів та ефективного використання учителями сучасних педагогічних технологій.

Завдання модульного курсу.

- *Систематизувати знання щодо:*
    - загальної географії та географії культури світу;
    - особливостей історичного розвитку й сучасного стану традиційного господарства, духовної та матеріальної культури країн і регіонів світу;
    - геокультурного районування та характеристики особливостей культури окремих регіонів світу;
    - всесвітньої культурної спадщини та її географії.
  - *Формувати вміння (навички):*
    - описувати, характеризувати й аналізувати особливості культурного розвитку окремих регіонів та країн світу;
-

-
- використовувати сучасні підходи до відбору необхідної навчальної інформації;
  - аналізувати й оцінювати значення і внесок окремих людських цивілізацій та культур у загальнолюдську скарбничку світової культури.
  - *Розвивати установки до:*
    - інноваційності;
    - креативності;
    - свіжості сприйняття;
    - аналізу та синтезування;
    - логічного мислення.

Очікувані навчальні результати модульного курсу

Учень

- *знає про:*
  - історію становлення та розвиток географії культури, видатних вітчизняних і зарубіжних географів-фундаторів;
  - традиційні та нові види господарської діяльності окремих геокультурних регіонів;
  - основні риси громадського та сімейного побуту;
  - основні пам'ятки історії та культури в межах окремого геокультурного регіону;
  - основні географічні та історичні відомості про регіон.
- *вміє:*
  - описувати, характеризувати та аналізувати зв'язок різноманітності сучасних форм розселення населення світу під впливом географічного середовища;
  - узагальнювати основні риси релігій світу;
  - класифікувати за певними ознаками житло, одяг, пам'ятки історії та культури з окремих геокультурних регіонів світу;
  - узагальнювати внесок окремого регіону і скарбничку світової культури.

Навчальна стратегія курсу.

Реалізація завдань із досягнення результатів здійснюється в очному форматі шляхом:

- розгляду навчального матеріалу на уроках;
- самостійного вивчення учнями навчального матеріалу на основі розробленого учителем до модуля комплексу навчально-методичних матеріалів;
- виконання практичних завдань, спрямованих на набуття учнями вмінь і навичок на практиці застосовувати набуті теоретичні знання;
- участі учнів у підсумкових семінарських заняттях з метою розвитку критичного мислення, креативності, установок і рис для використання здобутих знань, вмінь, навичок у майбутній професійній діяльності;
- участі у підсумковому тематичному оцінюванні.

Календарно-тематичний план модульного курсу

№ заняття	Зміст навчального матеріалу	Дата прове- дення
Модуль 1. Загальна геокультурна характеристика світу (17 годин)		
1	Вступ. Поняття про культуру. Елементи матеріальної та духовної культури. Географія культури: предмет та об'єкт вивчення, місце в системі географічних наук. Зв'язок з іншими науками	
2	Становлення та розвиток географії культури. С. Рудницький – фундатор української географії культури. Сучасний стан розвитку географії культури в Україні. Німецька, французька, американська, російська школи географії культури	
Тема 1. Людина як носій культури		
3	Поняття про етнос, плем'я, народність, націю, етногенез. Основні етнічні ознаки. Мовні сім'ї. Мовні групи індоєвропейської сім'ї. Міжетнічні протиріччя	
4	Форми розселення населення. Причини їх різноманітності. Сільські та міські форми розселення. Класифікація міст. Особливості міської та сільської культури. Форми розселення населення в Україні	
Тема 2. Географія релігій		
5	Географія релігій як суспільно-географічна дисципліна та розділ географії культури. Поняття про релігію. Локальні, регіональні, світові релігії	
6	Місцеві традиційні вірування та культури, їх характеристика та поширення. Нові світові релігії та культури. Георелігійна ситуація в Україні	
Тема 3. Традиційне господарство та матеріальна культура		
7	Поняття про ремесла та промисли, їх різновиди та залежність від географічного середовища. Традиційні види господарської діяльності та ареали їх поширення. Традиційні види господарської діяльності українців. Еволюція транспорту. <i>Практична робота 1.</i> Опис одного з традиційних ремесел свого краю	
8	Традиційне житло. Залежність типу традиційного житла від географічного середовища (рельєфу, місцевого будівельного матеріалу, клімату, природних комплексів). Планування та інтер'єр житла. Ареали поширення основних типів житла. Кла-	

	сифікація типів житла за тривалістю використання, будівельним матеріалом, формою, кількістю житлових приміщень, розташуванням відносно поверхні та ін. Традиційне житло українців. Вплив інновацій на традиційне житло	
9	Традиційний одяг. Ансамбль одягу – костюм. Класифікація одягу: за призначенням, матеріалом виготовлення, стилем, функціями тощо. Причини різноманітності одягу, залежність від географічного середовища. Ареали поширення типового традиційного одягу. Традиційний український одяг. Вплив інновацій на традиційний одяг	
10	Традиційне харчування. Основні продукти харчування, їхні регіональні відмінності. Чинники, що визначають основні продукти харчування. Типи харчування: пшеничний, рисовий, кукурудзяний, просо-сорговий та інші, їхнє географічне розміщення. Національні страви та напої, їхні регіональні особливості. Традиційні українські страви та напої. Вплив інновацій на традиційне харчування	
Тема 4. Традиційна духовна культура		
11	Поняття про традиції, звичаї, обряди, їх залежність від релігійного, історичного, географічного чинників. Основні риси громадського та сімейного побуту. Регіональні відмінності	
12	Поняття про мистецтво. Види мистецтва. Народна творчість. Фольклор (епічні легенди, героїчний епос, балади, саги, казки тощо). Архітектура. Живопис. Прикладне мистецтво. Регіональні відмінності	
13	Народна музика. Відмінності західного та східного музичного звукоряду. Різноманітність музичних інструментів. Регіональні музичні відмінності. Народні танці. Регіональні відмінності. Всесвітньо відомі школи танцю. Народний театр (драматичний, ляльок, тіней, жестів та ін.). Регіональні відмінності. Вплив географічного середовища на духовну культуру. Особливості духовної культури українського народу	
Тема 5. Охорона пам'яток історії та культури		
14	Пам'ятки історії та культури: археологічні, історичні, архітектурні, храмові, фортифікаційні, палацового, палацо-паркового та садово-паркового мистецтва тощо. Вплив природних умов на характер пам'яток. Сучасний стан охорони пам'яток. Всесвітня спадщина ЮНЕСКО (історія розвитку, основні положення)	
Тема 6. Геокультурне районування		
15	Поняття про господарсько-культурні типи та історико-культурні області, їхня географічна мозаїка. Геокультурні регіони	

	світу: Європейський, Азійський, Африканський, Північноамериканський, Латиноамериканський, Австралійський та Океанійський. Етнографічні райони України	
16	Підсумкове узагальнювально-коригуюче семінарське заняття	
17	Модульна контрольна робота	
Модуль 2. Характеристика особливостей культури окремих регіонів (49 години)		
<i>Тема 7. Європейський геокультурний регіон (10 годин)</i>		
18	Географічна довідка. Історико-етнічний нарис. Особливості традиційної та сучасної культури регіону. Регіональні відмінності Західної та Східної Європи. Осередки традиційної культури. Вплив географічного середовища на традиційну культуру. Сучасні інноваційні процеси	
19	Міська культура. Міста Європи – осередки світової культури: Рим, Афіни, Париж, Лондон, Відень, Амстердам, Мадрид, Берлін, Будапешт, Прага, Київ, Москва, Санкт-Петербург та ін.	
20	Музеї світового значення: Національний археологічний музей (м. Афіни, Греція), Лувр (м. Париж, Франція), Дрезденська картинна галерея (м. Дрезден, Німеччина), Британський національний музей (м. Лондон, Великобританія), музей Прадо (м. Мадрид, Іспанія), Ермітаж (м. Санкт-Петербург, Росія)	
21	Визначні пам'ятки історії та культури. Архітектурні: Стонхендж IV-II тис. до н. е. (Великобританія), Акрополь V ст. до н. е. (м. Афіни, Греція), Колізей I ст. (м. Рим, Італія), Пізанська вежа XII ст. (м. Піза, Італія), Ейфелева вежа XIX ст. (м. Париж, Франція), Великий канал XV ст. (м. Венеція, Італія), ансамбль Кремля та Червоної площі XIV-XIX ст. (м. Москва, Росія), історичний центр Санкт-Петербурга XVIII-XIX ст. (Росія). Храміві: Собор Нотр Дам XII-XIV ст. (м. Париж, Франція), Монастирі-метеори XVI ст. (Греція), Кельнський собор XIII-XIX ст. (м. Кельн, Німеччина), Собор святого Петра XV-XVII ст. (Ватикан)	
22	Місця паломництва: Собор Святого Петра (Ватикан), Києво-Печерська лавра (Україна), Троїце-Сергіївська лавра (Росія). Фортифікаційні: Башта Тауер XII ст. (м. Лондон, Великобританія), Замок Нойшван-Штайн XIX ст. Німеччина). Пам'ятки палацового, палацо-паркового, садово-паркового мистецтва: Альгамбра XIII–XIV ст. (м. Гранада, Іспанія), Хофбург XVI ст. (м. Відень, Австрія), Версаль XVII ст. (м. Париж, Франція), Сансусі XVIII ст. (м. Потсдам, Німеччина)	

	<i>Практична робота 2.</i> Складання екскурсійного маршруту однією з європейських столиць	
23	Визначні пам'ятки історії та культури України: національний заповідник "Софія Київська", Києво-Печерська лавра. Археологічні: стоянка Трипільської культури IV–III тис. до н. е.; античні міста Ольвія, Херсонес. Історичні: острів Хортиця. Храмові: Почаївська лавра XVI-XVII ст. Фортифікаційні: Кам'янець-Подільська фортеця XI–XIII ст., Генуезька фортеця XIV-XV ст. палацо-паркового, садово-паркового мистецтва: дендропарк "Софіївка", Алупкінський державний палацо-парковий заповідник	
24	Видатні діячі науки та культури Європи. Внесок у світову культуру. Наука. Література. Музична спадщина. Художній геній європейців. Внесок українців у світову культуру	
25	Геокультурна характеристика країн Європи. Німеччина. Італія. Україна	
26	Підсумкове узагальнювально-коригуюче семінарське заняття	
27	Модульна контрольна робота	
Модуль 3. Характеристика особливостей культури окремих регіонів		
<i>Тема 8. Азійський геокультурний регіон (9 годин)</i>		
28	Географічна довідка. Історико-етнічний нарис. Особливості традиційної та сучасної культури регіону. Регіональні відмінності Південно-Західної, Південної та Східної Азії. Вплив географічного середовища на традиційну культуру. Сучасні інноваційні процеси	
29	Міська культура. Особливості азійських міст і міської культури. Музеї світового значення: Іракський музей старовини (м. Багдад, Ірак)	
30	Визначні пам'ятки історії та культури: археологічні, архітектурні, храмові.	
31	Місця паломництва. Фортифікаційні споруди. Пам'ятки палацового мистецтва. Місця, пов'язані з життям та діяльністю українки Роксолани. <i>Практична робота 3.</i> Нанесення на картосхему основних місць паломництва в Азії	
32	Видатні діячі науки та культури Азії. Внесок у світову культуру. Книжкова мініатюра XIV-XVI ст. Поетична спадщина Близького Сходу	
33-34	Прикладне мистецтво. Геокультурна характеристика країн Азії. Туреччина. Індія. Китай. Японія	

35	Підсумкове узагальнювально-коригуюче семінарське заняття	
36	Модульна контрольна робота	
Модуль 4. Характеристика особливостей культури окремих регіонів		
<i>Тема 9. Африканський геокультурний регіон (8 годин)</i>		
37	Географічна довідка. Історико-етнічний нарис. Особливості традиційної та сучасної культури регіону. Регіональні відмінності Північної, Тропічної, Східної, Південної Африки. Вплив географічного середовища на традиційну культуру. Сучасні інноваційні процеси в регіоні	
38	Міська культура. Особливості африканських міст та міської культури. Регіональні відмінності. Музеї світового значення: Єгипетський національний музей (м. Каїр, Єгипет)	
39	Визначні пам'ятки історії та культури. Археологічні. Архітектурні. Храмові	
40	<i>Практична робота 4.</i> Складання за картосхемою туристського маршруту Африкою	
41-42	Геокультурна характеристика країн Африки. Єгипет. Нігерія. Кенія. ПАР	
43	Підсумкове узагальнювально-коригуюче семінарське заняття	
44	Модульна контрольна робота	
Модуль 5. Характеристика особливостей культури окремих регіонів		
<i>Тема 10. Північноамериканський геокультурний регіон (8 годин)</i>		
45	Географічна довідка. Історико-етнічний нарис. Особливості традиційної та сучасної культури. Традиційна культура корінного населення регіону. Вплив географічного середовища на традиційну культуру	
46	Традиційна культура європейських переселенців та особливості сучасної культури США і Канади. Особливості культури української діаспори в США та Канаді. Сучасні зв'язки з Україною	
47	Міська культура. Найбільші міста, їхні особливості	
48	Музеї світового значення. Визначні пам'ятки історії та культури. Пам'ятки палацового мистецтва	
49	Видатні діячі науки та культури Північної Америки. Внесок у світову культуру. Література. Музика. Кіно	

50	Геокультурна характеристика країн Північної Америки. США. Канада	
51	Підсумкове узагальнювальное-коригуюче семінарське заняття	
52	Модульна контрольна робота	
Модуль 6. Характеристика особливостей культури окремих регіонів		
<i>Тема 11. Латиноамериканський геокультурний регіон (7 годин)</i>		
53	Географічна довідка. Історико-етнічний нарис. Особливості традиційної та сучасної культури. Традиційна культура корінного населення регіону. Вплив географічного середовища на традиційну культуру. Мексика. Бразилія	
54	Традиційна культура європейських переселенців та особливості сучасної культури регіону (Мексика, Бразилія). Особливості культури української діаспори в Латинській Америці. Сучасні зв'язки з Україною. <i>Практична робота 5.</i> Нанесення на картосхему осередків української діаспори Північної та Латинської Америки	
55	Міська культура. Найбільші міста, їхні особливості. Музеї світового значення. Архітектурні пам'ятки. Музеї світового значення: Національний музей антропології (м. Мехіко, Мексика)	
56	Видатні діячі науки та культури Латинської Америки. Внесок у світову культуру. Мистецтво архітектури. Монументальний живопис. Музика. Танці. Прикладне мистецтво	
57	Геокультурна характеристика країн Латинської Америки. Мексика. Бразилія	
58	Підсумкове узагальнювальное-коригуюче семінарське заняття	
59	Модульна контрольна робота	
Модуль 7. Характеристика особливостей культури окремих регіонів		
<i>Тема 12. Австралійський геокультурний регіон (2 годин)</i>		
60	Географічна довідка. Історико-етнічний нарис. Особливості традиційної та сучасної культури. Традиційна культура аборигенів Австралії. Вплив географічного середовища на традиційну культуру. Традиційна культура європейських переселенців. Сучасні інноваційні процеси. Міська культура. Міста: Канберра, Сідней, Мельбурн; їхні особливості	
61	Особливості культури української діаспори. Музей українського мистецтва в Аделаїді. Сучасні зв'язки з Україною. Ви-	

	значні пам'ятки історії та культури. Наскельні розписи національних парків. Собор Сент-Патрик XIX ст. в Мельбурні. Будинок Сіднейської опери XX ст. Видатні діячі науки та культури Австралії. Сучасне образотворче та музичне мистецтво	
Тема 13. Океанійський геокультурний регіон (5 години)		
62	Географічна довідка. Історико-етнічний нарис. Особливості традиційної та сучасної культури на прикладі Нової Гвінеї, островів Мікронезії та Нової Зеландії. Вплив географічного середовища на традиційну культуру. Міська культура. Міста: Веллінгтон, Порт-Морсбі. Регіональні відмінності між містом і селом	
63	Визначні пам'ятки історії та культури. Видатні діячі науки та культури. Наукові дослідження М. Миклухо-Маклая, вихідця з України, життя та побуту папуасів	
64	<i>Узагальнення.</i> Світова культура як результат взаємодії національних культур. Міжнародне співробітництво України з країнами світу в галузі культури	
65	Підсумкове узагальнювально-коригуюче семінарське заняття	
66	Модульна контрольна робота	
67	Літня практика. <i>Експерсія 1.</i> Визначна пам'ятка історії та культури свого краю	
68	<i>Експерсія 2.</i> Музей видатного діяча науки (культури) свого краю	
69	<i>Експерсія 3.</i> Знайомство з культурно-етнографічною експозицією місцевого краєзнавчого музею	
1 година – резерв часу		

Форми контролю

Навчальні результати учнів у межах модуля оцінюються на основі:

- підготовки додаткових навчальних матеріалів до занять;
- виконання практичних робіт;
- участі в узагальнювально-коригуючих семінарських заняттях;
- виконання підсумкових модульних контрольних робіт;
- складання звіту за результатами екскурсій.

Максимальна кількість балів за вивчення всього курсу – 7 модулів по 12 балів за кожен.

Розподіл балів

Модулі	1	2	3	4	5	6	7	Всього
К-сть навчальних годин	15	8	7	6	7	6	5	
Види навчальної діяльності	Кількість балів							
Підготовка додаткових навчальних матеріалів до занять	12	12	12	12	12	12	12	84
Практичні роботи	12	12	12	12	12			60
Узагальнювально-коригуючі семінарські заняття	12	12	12	12	12	12	12	84
Екскурсії							30	30
Підсумковий модульний контроль (тестування)	12	12	12	12	12	12	12	84
Всього	48	48	48	48	48	36	36	342

Модуль 1. Загальна геокультурна характеристика світу

Урок 1. Вступ. Поняття про культуру. Елементи матеріальної та духовної культури. Географія культури: предмет та об'єкт вивчення, місце в системі географічних наук. Зв'язок з іншими науками

Очікувані результати навчання учнів:

- ↪ визначає поняття “культура”, “екологічна культура”, “географічне середовище”, “культурний ландшафт”;
- ↪ називає елементи матеріальної та духовної культури;
- ↪ робить висновки про вплив різних чинників на формування культури;
- ↪ розуміє сутність географічного підходу до визначення культури;
- ↪ визначає предмет та об'єкти, що їх вивчає географія культури;
- ↪ визначає місце географії культури в системі географічних наук;
- ↪ простежує зв'язок географії культури з іншими науками.

Культура – унікальне явище в історії Землі. Це сукупність перетворюючих форм діяльності людини, сукупність матеріальних і духовних результатів цієї діяльності. Інструменти праці та житло, одяг та харчування, видозмінена під впливом господарської діяльності людини природа і різноманітні форми пізнання навколишнього світу, мистецтво й основні ідеали – все це елементи культури, які супроводжують людське суспільство.

Суспільство, природа, культура тісно взаємопов'язані між собою. Людина є частиною природи. Вступаючи в тісний контакт із природою, людина змінює її та змінюється сама, збагачує навколишнє середовище та конфліктує з ним.

Поняття культури завжди приваблювало людей минулого, приваблює й сучасне суспільство. Вивчення феномена культури розпочалось у XVIII столітті. Сьогодні існує багато визначень поняття “культура”.

Культура (від латинського cultura – виховання, освіта, розвиток) – сукупність практичних, матеріальних та духовних цінностей, які відображають досягнутий рівень розвитку суспільства.

Культура – (від латинського cultura – обробка, виховання, освіта, розвиток, вшанування) – сукупність практичних, матеріальних і духовних надбань суспільства й людини, що втілюються в результатах продуктивної діяльності. У більш вузькому розумінні, культура – це сфера духовного життя суспільства, що охоплює насамперед систему виховання, освіти, духовної

творчості (особливо мистецької), а також установи й організації, що забезпечують їхнє функціонування (школи, ВУЗи, музеї, театри, творчі спілки, товариства тощо). Водночас під культурою розуміють рівень освіченості, вихованості людей, а також рівень оволодіння якоюсь галуззю знань або діяльності (культура виробництва, культура праці, культура мови; правова, моральна, естетична, культура побуту, культура споживання тощо).

Як термін слово “культура” якнайширше вживається і на побутовому рівні. У буденній свідомості і в науці поняття “культура” використовують у найрізноманітніших, часто протилежних варіантах. Слово “культура” як самостійний термін у сучасному тлумаченні, для означення духовного світу людини, що відрізняє її від тваринного існування, вперше застосував у 1684 р. німецький філософ С. Пуфендорф (1632–1694).

Існують численні енциклопедичні визначення культури. Можна виділити її три складові частини. По-перше, культура – це сукупність матеріального і духовного надбання людства. По-друге, це не “одноразове” надбання, а нагромаджене, закріплене і збагачене впродовж історії. По-третє, що особливо важливо, це надбання передається від покоління до покоління. Це свідчить про неперервність культури, а також про те, що її субстратна основа постійно збагачується.

Сучасна культурологія досі не виробила єдиного трактування категорії “культура”. На початку ХХІ ст. існувало близько 500 суто наукових трактувань поняття “культури”.

Функції культури. Звісно, культура формується під впливом багатьох факторів природного і соціального характеру, проте і вона здійснює неоднозначний вплив на навколишнє середовище, взаємодію сфер, які залучаються в процесі господарчої діяльності людини. Культура виконує цілий ряд функцій, які є визначальними у співіснуванні матеріального і духовного, живого і неживого. Найбільш універсальна властивість культури – створювати з природного матеріалу, в тому числі і з людського організму, оскільки людина – біологічна істота, зовсім нові форми, яких немає у природі. Це створювальна і конструктивна функція.

Другою цікавою функцією культури є її пізнавальна властивість. Через культурні уявлення людина прагне зрозуміти навколишній світ. Вона надає природним явищам і об'єктам не властиві їм особливі характеристики, які допомагають зрозуміти докільця, дають змогу порівняти їх з відомим і зрозумілим. Культура в цьому розумінні виступає як інструмент дослідження невідомого.

Культура виконує також консолідуючу функцію. Через певні культурні поняття людина відчуває свій нерозривний зв'язок із навколишнім світом, намагається знайти гармонійні шляхи співіснування з природою, найефективнішого її використання.

Однією з найважливіших функцій культури є виробнича. Чи впливає культура на виробництво? Якщо на початку господарчої діяльності людського суспільства виробничі відносини визначали особливості культури, то в сучасному світі ми бачимо зворотну залежність. Підвищення загального рівня культури,

---

тісна взаємодія різних культур, впливає на виробництво певних видів продукції, спонукає до її вдосконалення та видозміни, щоб досягти кінцевої мети – задоволення зростаючих духовних і матеріальних потреб людини.

Піраміда А. Маслоу

Елементи культури. Культура – це складне та багатогранне явище. Воно включає багато понять, які необхідно розділити за змістом. Усі елементи культури можна розділити на матеріальні та духовні. В основі такого поділу є не тільки існування розумової та фізичної праці, а й деякі властивості потреб людини. Згідно піраміди потреб людини американського соціолога А. Маслоу в основі життєдіяльності людини лежать фізіологічні потреби: їжа, одяг, житло. Вони є матеріальними. Проте після їх задоволення, з'являються інші потреби, як правило, духовного характеру. Таким чином, до елементів духовної культури можна віднести традиції, пов'язані з повсякденним життям, які проявляються у побуті людей, мистецтво як бачення навколишнього світу через призму духовних уявлень, народну музику та релігію.

Чинники формування культури. Розглядаючи особливості культур різних народів, країн і регіонів не можна не помітити, що на їх формування впливають різноманітні фактори, пов'язані і з природним середовищем, і соціальні особливості існування, і співіснування з іншими етнічними групами. Всі чинники формування культури поділяються на три групи: економічні, історичні та географічні.

Географічні

- кліматичні умови визначають зайнятість населення, особливості одягу, принципи побудови житла та традиції, пов'язані зі зміною пір року, кліматичними явищами, особливостями навколишнього природного середовища тощо;
- сукупності форм рельєфу впливають на розміщення поселень, господарства, їх планування, методи господарської діяльності, співіснування з навколишніми етнічними угрупованнями;

-
- наявність природних ресурсів та їх видовий склад визначають види та форми зайнятості населення, форму і матеріали, які переважають у житловому будівництві, особливості харчування та одягу;
  - географічне положення території дозволяє культурі бути відособленою або тісно пов'язаною з іншими, мати певні зв'язки та особливості ведення господарства, та визначають його вплив на побут.

Економічні

- рівень розвитку економіки впливає на якісні характеристики культурних елементів і досконалість виконання елементів духовного та матеріального життя, використання сучасних технологій, рівень людських потреб;
- спеціалізація виробництва накладає відбиток на побутову культуру, відображається в мистецтві, особливо прикладному;
- класова диференціація розподіляє культуру на культуру класів, яка тим більше відрізняється одна від одної, чим більша відмінність людей відносно накопичених матеріальних цінностей.

Історичні

- походження народу є визначальним в особливостях мови, культурних традицій, відношенні до господарської діяльності, яке безпосередньо впливає на способи відображення дійсності у творчості;
- події в історичному минулому змінюють уявлення людей про навколишній світ, трансформуються під дією чинників, які є нав'язаними ззовні або з'явилися заново;
- історичне сусідство визначає вплив, якому піддаватиметься місцева культура залежно від навколишніх етнічних груп, і якою буде взаємна проникність культур.

Дослідження культури. Культурно-історичний процес, який існує одночасно з розвитком людської цивілізації, дає змогу поглянути на людину не тільки як на біологічний організм, а й допомагає зрозуміти її духовну сутність як соціальної істоти. Людина постійно змінює планету, проникаючи все далі й далі в її потаємні і недоступні раніше місця. Однак у своєму матеріальному прагненні вона змінюється сама, змінюється і її духовний світ, змінюються погляди, вірування, ідеї, змінюється сенс життя, зрозуміти який людство прагне і прагнуло завжди. Таким чином, географічне середовище стає невід'ємною складовою у формуванні людини як розумної істоти. Відмінності культури народів є яскравим прикладом географічності подібних процесів. Культуру, крім географів, досліджують представники різних наук: філософи, антропологи, етнографи, біологи, історики, археологи, економісти, екологи. Вони спільними зусиллями висвітлюють загальну культуру світу.

Екологічна культура. В різних країнах і регіонах, у різні епохи розвитку людства, ставилось питання співіснування людини й природи. Завжди існували правила, які визначали роль довкілля у повсякденному житті. Що таке природа для людини: вірний помічник, хазяїн, слуга, раб? Відносно цих понять, які можна назвати екологічною культурою, свідомість людини теж про-

---

йшла певний шлях еволюції, яка залежала від рівня розвитку господарства та змін, що постійно відбуваються у потребах людей. Розвиток цивілізації за екологічною культурою можна розділити на наступні етапи:

- **архаїчний** – людина поважала природу і навіть боялась її, поводи́ла себе так, як інші біологічні одиниці, тиск на природне середовище був малопомітний;
- **релігійний** – використання ресурсів людиною значно збільшилось, проте не завдавало помітної шкоди довкіллю. Існувала влада релігій, яка обмежувала втручання в природу, розглядаючи її як божественну силу або головне створіння Бога;
- **науково-раціоналістичний** – руйнування природного середовища в результаті протиставлення людини і природи. Природа розглядається як ресурсний прида́ток цивілізації.

Культурний ландшафт – сукупність природних об'єктів, які в історичний час зазнали впливу господарської діяльності людини і мають антропогенний характер, характерний для нього зовнішній вигляд, а також об'єкти, що створені людиною і не мають аналогів у природному середовищі.

Зв'язок з іншими науками. Географія культури є окремою, поряд з економічною, соціальною, політичною географією, галузевою (аналітичною) суспільно-географічною дисципліною. З усіх наведених вище дисциплін географія культури сьогодні є найменш розвинутою. До економічної географії належать географія промисловості, географія сільського господарства, географія сфери послуг тощо; до соціальної географії – географія населення (демогеографія), рекреаційна географія, медична географія та ін.; до політичної географії – географічне державознавство, політична регіоналістика, електоральна географія тощо.

Географія культури сформувалась на перетині суспільної географії та культурології, подібно як економічна географія пов'язана з економічною наукою, соціальна географія – з соціологією та демографією, політична географія – з політологією.

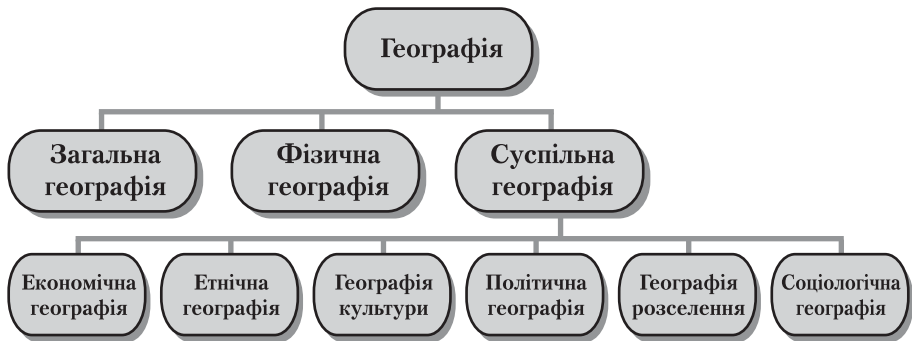
Культурологія є системою знань про сутність, закономірності існування та розвиток культури, про механізми функціонування конкретних форм і сторін культури.

Географія культури пов'язана практично з усіма науками. Охоплюючи життя людини в цілому, вона відображає факти і події, духовні та матеріальні елементи, які зустрічаються від гуманітарних до точних наук. Історія дає змогу прослідкувати розвиток культури в просторі й часі, причини взаємопроникнення культур. Естетичні науки дозволяють ознайомитися з прикладами художньої і музичної культури різних народів. Точні науки знайомлять із впливом на культуру наукових відкриттів, змінами в технологічних процесах.

Місце в системі географічних наук. Географія культури є складовою частиною суспільної географії.

Географія культури – це одна з самостійних ділянок (галузей) суспільної географії, що досліджує геопросторову (територіальну) організацію культури-

ри в цілому або її окремих найважливіших форм прояву (підсистем): етнологічних, релігійних та історико-політичних. У цьому випадку категорію культури розуміють як найширше явище. Є також вузьке розуміння географії культури. У цьому розумінні вона є підсистемою (другого порядку) економічної географії. Підсистемою першого порядку тут є географія сфери послуг, до якої (разом з географією освіти, науки, охорони здоров'я тощо) безпосередньо належить географія культури. Деякі вчені відносять географію культури до соціальної географії. Об'єктами вивчення географії культури (у вузькому розумінні) є бібліотеки, музеї, театри, кінотеатри тощо. Отже, тут йдеться про культуру як галузь господарства (економіки), для дослідження якої широко застосовують кількісні та техніко-економічні показники.

Географія культури порівняно молода географічна наука, яка зародилась у 30-ті роки ХХ століття, але почала розвиватись тільки в останні 10-20 років. У колишньому Радянському Союзі взагалі не існувало поняття географії культури. Деякі елементи культурної спадщини вивчались в економічній і соціальній географії світу. Але в основному вважалося, що матеріальною і духовною культурою повинна займатись етнографія, історія та інші науки.

Географія культури – наука про територіально-культурну організацію суспільства. Вона вивчає розміщення, поєднання, співвідношення культурних особливостей різних народів та соціальних груп.

Об'єктивні відмінності культурного розвитку різних країн і регіонів зумовили потребу суспільства у систематизації знань, фактів, досліджень, особливостей духовного світу, для осмислення ролі культури у просторово-економічній організації суспільства, взаємозв'язок та взаємопроникнення матеріального і духовного, створення наукового підходу до природи культурного розвитку людства.

Вивчення географії культури може допомогти у розв'язанні глобального питання людства – що є первинним в основі людського існування матеріальний чи духовний світ, зрозуміти, що ні одна з цих категорій не є надбудовою, що вони – основа людського буття, оскільки розвиваються одночасно і взаємозалежно. Вони настільки впливають одна на одну, що розділити їх в деяких елементах життя людського суспільства практично неможливо.

Отже, предметом географії культури є антропосфера та її елементи;

- стійкі ознаки культури – мова, релігія, традиції, мистецтво;
- ознаки соціального устрою – сім'я, освіта, політичний устрій;
- ознаки системи господарювання – залежно від особливостей культури певного регіону.

Таким чином, об'єктами вивчення географії культури є вся сукупність матеріальних і духовних творінь людини чи природні об'єкти, які зазнали впливу людини впродовж певного історичного часу і зазнають змін у теперішній час.

Запитання для обговорення:

1. Дайте визначення поняттю “культура”. Що вивчає географія культури?
2. Розкажіть, у чому полягають основні функції культури?
3. Назвіть елементи матеріальної культури.
4. Чим відрізняється матеріальна культура від духовної?
5. Назвіть чинники, які впливають на формування культури. Дайте повну характеристику одному із них.
6. Дайте визначення поняттю “культурний ландшафт”, наведіть приклади культурного ландшафту.
7. Наведіть конкретні приклади зв'язку географії культури з археологією, історією, економікою, економічною географією. Використайте для цього знання з основ інших шкільних наук.
8. Що таке “екологічна культура”. Чи змінюється екологічна культура народів світу з історією розвитку людської цивілізації планети Земля?
9. Які аспекти культури світу цікавлять Вас найбільше? Чи допоможе Вам вивчення нового предмета “Географія культури” здобути більший кругозір? У чому, на Вашу думку, це полягатиме?

Випереджувальні завдання:

1. Підготуйте коротке повідомлення про німецького філософа С. Пуфендорфа (1632–1694), який першим застосував слово “культура” як самостійний термін у сучасному тлумаченні.
2. Підготуйте коротке повідомлення про Степана Рудницького – фундатора української географії культури.
3. Підготуйте інформацію про німецьку, французьку, американську, російську школи географії культури.

ЗМІСТ

Передмова	3

Модуль 1. Загальна геокультурна характеристика світу

Урок 1. Вступ. Поняття про культуру. Елементи матеріальної та духовної культури. Географія культури: предмет та об'єкт вивчення, місце в системі географічних наук. Зв'язок з іншими науками	13
Урок 2. Становлення та розвиток географії культури. С. Рудницький – фундатор української географії культури. Сучасний стан розвитку географії культури в Україні. Німецька, французька, американська, російська школи географії культури	20

Тема 1. Людина як носій культури .....

Урок 3. Людина – носій культури, етногенез людини. Поняття про етнос, плем'я, народність, націю, етногенез. Основні етнічні ознаки. Мовні сім'ї. Мовні групи індоєвропейської сім'ї. Міжетнічні протиріччя	23
Урок 4. Форми розселення населення. Причини їх різноманітності. Сільські та міські форми розселення. Класифікація міст. Особливості міської та сільської культури. Форми розселення населення в Україні	28

Тема 2. Географія релігій .....

Урок 5. Географія релігій як суспільно-географічна дисципліна та розділ географії культури. Поняття про релігію. Локальні, регіональні, світові релігії	35
Урок 6. Місцеві традиційні вірування та культу, їхня характеристика та поширення. Нові світові релігії та культу. Георелігійна ситуація в Україні	44

Тема 3. Традиційне господарство та матеріальна культура. ....

Урок 7. Поняття про промисли та ремесла, їх різновиди та залежність від географічного середовища. Традиційні види господарської діяльності та ареали їх поширення. Традиційні види господарської діяльності українців. Еволюція транспорту <i>Практична робота 1.</i> Опис одного з традиційних ремесел свого краю.	49
Урок 8. Традиційне житло. Залежність типу традиційного житла від географічного середовища (рельєфу, місцевого будівельного матеріалу, клімату, природних комплексів). Планування та інтер'єр житла. Ареали поширення основних типів житла. Класифікація типів житла за тривалістю використання, будівельним матеріалом, формою, кількістю житлових приміщень, розташуванням відносно поверхні та ін. Традиційне житло українців. Вплив інновацій на традиційне житло	55
Урок 9. Традиційний одяг. Ансамбль одягу – костюм. Класифікація одягу: за призначенням, матеріалом виготовлення, стилем, функціями тощо. Причини різноманітності одягу, залежність від географічного середовища. Ареали поширення типового традиційного одягу. Традиційний український одяг. Вплив інновацій на традиційний одяг	59
Урок 10. Традиційне харчування. Основні продукти харчування, їхні регіональні відмінності. Чинники, які визначають основні продукти харчування. Типи	

харчування: пшеничний, рисовий, кукурудзяний, просо-сорговий та інші, їхнє географічне розміщення. Національні напої та страви, їхні регіональні особливості. Традиційні українські страви та напої. Вплив інновацій на традиційне харчування 63

Тема 4. Традиційна духовна культура 69

Урок 11. Поняття про традиції, звичаї, обряди. Їх залежність від релігійного, історичного, географічного чинників. Основні риси громадського та сімейного побуту. Регіональні відмінності 69

Урок 12. Поняття про мистецтво. Види мистецтва. Народна творчість. Фольклор (епічні легенди, героїчний епос, балади, саги, казки тощо). Архітектура. Живопис. Прикладне мистецтво. Регіональні відмінності 72

Урок 13. Народна музика. Відмінності західного та східного музичного звукоряду. Різноманітність музичних інструментів. Регіональні музичні відмінності. Народні танці. Регіональні відмінності. Всесвітньо відомі школи танцю. Народний театр (драматичний, ляльок, тіней, жестів та ін.). Регіональні відмінності. Вплив географічного середовища на духовну культуру. Особливості духовної культури українського народу 78

Тема 5. Охорона пам'яток історії та культури 83

Урок 14. Пам'ятки історії та культури: археологічні, історичні, архітектурні, храмові, фортифікаційні, палацового, палацо-паркового та садово-паркового мистецтва тощо. Вплив природних умов на характер пам'яток. Сучасний стан охорони пам'яток. Всесвітня спадщина ЮНЕСКО (історія розвитку, основні положення) 83

Тема 6. Геокультурне районування 89

Урок 15. Поняття про господарсько-культурні типи та історико-культурні області, їхня географічна мозаїка. Геокультурні регіони світу: Європейський, Азійський, Африканський, Північноамериканський, Латиноамериканський, Австралійський та Океанійський. Етнографічні райони України 89

Урок 16. Підсумкове узагальнювально-коригуюче семінарське заняття 92

Урок 17. Модульна контрольна робота 93

Модуль 2. Характеристика особливостей культури окремих регіонів

Тема 7. Європейський геокультурний регіон 95

Урок 18. Географічна довідка. Історико-етнічний нарис. Особливості традиційної та сучасної культури регіону. Регіональні відмінності Західної та Східної Європи. Осередки традиційної культури. Вплив географічного середовища на традиційну культуру. Сучасні інноваційні процеси 95

Урок 19. Міська культура. Міста Європи — осередки світової культури: Рим, Афіни, Париж, Лондон, Відень, Амстердам, Мадрид, Берлін, Будапешт, Прага, Київ, Москва, Санкт-Петербург та ін. 100

Урок 20. Музеї світового значення: Національний археологічний музей (м. Афіни, Греція), Лувр (м. Париж, Франція), Дрезденська картинна галерея (м. Дрезден, Німеччина), Британський національний

музей (м. Лондон, Великобританія), Музей Прадо (м. Мадрид, Іспанія), Ермітаж (м. Санкт-Петербург, Росія)	108
Урок 21. Визначні пам'ятки історії та культури. Архітектурні: Стоунхендж IV-II тис. до н.е. (Великобританія), Акрополь V ст. до н.е. (м. Афіни, Греція), Колізей I ст. (м. Рим, Італія), Пізанська вежа XII ст. (м. Піза, Італія), Ейфелева вежа XIX ст. (м. Париж, Франція), Великий канал XV ст. (м. Венеція, Італія), ансамбль Кремля та Червоної площі XIV—XIX ст. (м. Москва, Росія), історичний центр Санкт-Петербурга XVIII-XIX ст. (Росія). Храміві: Собор Нотр-Дам XII-XIV ст. (м. Париж, Франція), Монастирі-метеори XVI ст. (Греція), Кельнський собор XIII-XIX ст. (м. Кельн, Німеччина), Собор Святого Петра XV-XVII ст. (Ватикан)	113
Урок 22. Місія паломництва: Собор Святого Петра (Ватикан), Києво-Печерська лавра (Україна), Троїце-Сергіївська лавра (Росія). Фортифікаційні споруди: Башта Тауер XII ст. (м. Лондон, Великобританія), Замок Нойшванштайн (XIX ст. Німеччина). Пам'ятки палацового, палацо-паркового, садово-паркового мистецтва: Альгамбра XIII—XIV ст. (м. Гранада, Іспанія), Хофбург XVI ст. (м. Відень, Австрія), Версаль XVII ст. (м. Париж, Франція), Сансусі XVIII ст. (м. Потсдам, Німеччина). <i>Практична робота 2.</i> Складання екскурсійного маршруту однією із європейських столиць	118
Урок 23. Визначні пам'ятки історії та культури України: Національний заповідник "Софія Київська", Києво-Печерська лавра. Археологічні: стоянка Трипільської культури IV-III тис. до н. е. Античні міста: Ольвія, Херсонес; історичні: острів Хортиця; храміві: Почаївська лавра XVI-XVII ст.; фортифікаційні: Кам'янець-Подільська фортеця XI-XIII ст., Генуезька фортеця XIV-XV ст.; палацо-паркового, садово-паркового мистецтва: дендропарк "Софіївка", Алушкінський державний палацо-парковий заповідник.	123
Урок 24. Видатні діячі науки та культури Європи. Внесок у світову культуру. Наука. Література. Музична спадщина. Художній геній європейців. Внесок українців у світову культуру.	127
Урок 25. Геокультурна характеристика країн Європи: Німеччина, Італія, Україна	132
Урок 26. Підсумкове узагальнювально-коригуюче семінарське заняття	137
Урок 27. Модульна контрольна робота	138

Модуль 3. Характеристика особливостей культури окремих регіонів

Тема 8. Азійський геокультурний регіон.	140
Урок 28. Географічна довідка. Історико-етнічний нарис. Особливості традиційної та сучасної культури регіону. Регіональні відмінності Південно-Західної, Південної та Східної Азії. Вплив географічного середовища на традиційну культуру. Сучасні інноваційні процеси.	140
Урок 29. Міська культура. Особливості азійських міст і міської культури. Музеї світового значення: Іракський музей старовини (м. Багдад, Ірак)	146
Урок 30. Визначні пам'ятки історії та культури. Археологічні. Архітектурні. Храміві	154

Урок 31. Місця паломництва. Фортифікаційні споруди. Пам'ятки палацового мистецтва. Місця, пов'язані з життям та діяльністю українки Роксолани. <i>Практична робота 3</i> . Нанесення на картосхему основних місць паломництва в Азії.	160
Урок 32. Видатні діячі науки та культури Азії. Внесок у світову культуру. Книжкова мініатюра XIV–XVI ст. Поетична спадщина Близького Сходу.	164
Урок 33-34. Прикладне мистецтво. Геокультурна характеристика країн Азії. Туреччина. Індія. Китай. Японія.	170
Урок 35. Підсумкове узагальнювально-коригуюче семінарське заняття.	181
Урок 36. Модульна контрольна робота.	182

Модуль 4. Характеристика особливостей культури окремих регіонів

Тема 9. Африканський геокультурний регіон.	184
Урок 37. Географічна довідка. Історико-етнічний нарис. Особливості традиційної та сучасної культури регіону. Регіональні відмінності Північної, Тропічної, Східної, Південної Африки. Вплив географічного середовища на традиційну культуру. Сучасні інноваційні процеси.	184
Урок 38. Міська культура. Особливості африканських міст та міської культури. Регіональні відмінності. Музеї світового значення: Єгипетський національний музей (м. Каїр, Єгипет)	191
Урок 39. Визначні пам'ятки історії та культури. Археологічні. Архітектурні. Храмові.	196
Урок 40. <i>Практична робота 4</i> . Складання за картосхемою туристського маршруту Африкою.	200
Урок 41-42. Геокультурна характеристика країн Африки. Єгипет. Нігерія. Кенія. Південна Африка.	201
Урок 43. Підсумкове узагальнювально-коригуюче семінарське заняття.	205
Урок 44. Модульна контрольна робота.	206

Модуль 5. Характеристика особливостей культури окремих регіонів

Тема 10. Північноамериканський геокультурний регіон.	208
Урок 45. Географічна довідка. Історико-етнічний нарис. Особливості традиційної та сучасної культури. Традиційна культура корінного населення регіону. Вплив географічного середовища на традиційну культуру.	208
Урок 46. Традиційна культура європейських переселенців та особливості сучасної культури США і Канади. Особливості культури української діаспори в США та Канаді. Сучасні зв'язки з Україною.	213
Урок 47. Міська культура. Найбільші міста, їхні особливості.	220
Урок 48. Музеї світового значення. Визначні пам'ятки історії та культури. Пам'ятки палацового мистецтва.	225
Урок 49. Видатні діячі науки та культури Північної Америки. Внесок у світову культуру. Література. Музика. Кіно.	231
Урок 50. Геокультурна характеристика країн Північної Америки. США. Канада.	237

Урок 51. Підсумкове узагальнювально-коригуюче семінарське заняття	240
Урок 52. Модульна контрольна робота	241

Модуль 6. Характеристика особливостей культури окремих регіонів

Тема 11. Латиноамериканський геокультурний регіон 243

Урок 53. Географічна довідка. Історико-етнічний нарис. Особливості традиційної та сучасної культури. Традиційна культура корінного населення регіону. Вплив географічного середовища на традиційну культуру. Мексика. Бразилія.	243
Урок 54. Традиційна культура європейських переселенців та особливості сучасної культури регіону. Особливості культури української діаспори в Латинській Америці. Сучасні зв'язки з Україною. <i>Практична робота 5.</i> Нанесення на картосхему осередків української діаспори Північної та Латинської Америки	249
Урок 55. Міська культура. Найбільші міста, їхні особливості. Музеї світового значення. Архітектурні пам'ятки. Музеї світового значення: Національний музей антропології (м. Мехіко, Мексика)	254
Урок 56. Видатні діячі науки та культури Латинської Америки. Внесок у світову культуру. Мистецтво архітектури. Монументальний живопис. Музика. Танці. Прикладне мистецтво	259
Урок 57. Геокультурна характеристика країн Латинської Америки. Мексика. Бразилія. Аргентина	267
Урок 58. Підсумкове узагальнювально-коригуюче семінарське заняття	274
Урок 59. Модульна контрольна робота	275

Модуль 7. Характеристика особливостей культури окремих регіонів

Тема 12. Австралійський геокультурний регіон 277

Урок 60. Географічна довідка. Історико-етнічний нарис. Особливості традиційної та сучасної культури. Традиційна культура аборигенів Австралії. Вплив географічного середовища на традиційну культуру. Традиційна культура європейських переселенців. Сучасні інноваційні процеси. Міська культура. Міста: Канберра, Сідней, Мельбурн та їхні особливості.	277
Урок 61. Особливості культури української діаспори. Музей українського мистецтва в Аделаїді. Сучасні зв'язки з Україною. Визначні пам'ятки історії та культури. Наскельні розписи національних парків. Собор Сент-Патрик ХІХ ст. в Мельбурні. Будинок Сіднейської опери ХХ ст. Видатні діячі науки та культури Австралії. Сучасне образотворче та музичне мистецтво	283

Тема 13. Океанійський геокультурний регіон 288

Урок 62. Географічна довідка. Історико-етнічний нарис. Особливості традиційної та сучасної культури на прикладі Нової Гвінеї, островів Мікронезії та Нової Зеландії. Вплив географічного середовища на традиційну культуру. Міська культура. Міста: Веллінгтон, Порт-Морсбі. Регіональні відмінності між містом і селом	288

Урок 63. Визначні пам'ятки історії та культури. Видатні діячі науки та культури. Наукові дослідження М. Миклухо-Маклая, вихідця з України, життя та побуту папуасів	294
Урок 64. Узагальнення. Світова культура як результат взаємодії національних культур. Міжнародне співробітництво України з країнами світу в галузі культури. Вплив глобалізації на культуру і цінності людини	298
Урок 65. Підсумкове узагальнювально-коригуюче семінарське заняття	301
Урок 66. Модульна контрольна робота	302
Урок 67. Літня практика. Екскурсія 1. Визначні пам'ятки історії та культури свого краю	303
Урок 68. Екскурсія 2. Музей видатного діяча науки (культури) свого краю.	303
Урок 69. Екскурсія 3. Знайомство з культурно-етнографічною експозицією місцевого краєзнавчого музею.	303
Список використаних та рекомендованих джерел	304
Додаток	305
Всесвітня спадщина. Список ЮНЕСКО (неповний)	306

Навчальне видання

Автор-упорядник

Капіруліна Світлана Леонідівна

Кредитно-модульний курс географії культури

Редактор

Н.Г.Пянковська

Комп'ютерна верстка

В.О.Фаріон

Підписано до друку 21.07.2010 р. Формат 64x90/16.
Папір офсетний. Гарнітура PetersburgС. Друк офсетний.
Ум.друк.арк. 21,13. Обл. вид. арк. 20,87.
Тираж 500 пр. Зам. № 344.

Видавництво “Аксиома” (свідоцтво ДК №1808 від 26.05.2004 р.)
м. Кам'янець-Подільський, а/с 8, 32300
Тел./факс: (03849) 3-90-06

Надруковано в друкарні ПП “Аксиома”
пров. Північний, 5, м. Кам'янець-Подільський, 32300